

מבט על, גיליון 669, 6 במארס 2015

**ראש הממשלה בנימין נתניהו בקונגרס האמריקאי:
האם המטרה הצדיקה את האמצעים?**

עודד ערן

נאום ארבעים הדקות שראש הממשלה בנימין נתניהו נשא בפני המושב המשותף של שני בתי הקונגרס האמריקאי ב-3 במארס 2015 ייזכר, ככל הנראה, יותר בגלל השפעתו על יחסי ארצות הברית-ישראל ופחות בגלל מטרתו המוצהרת – להשפיע על ההסכם ההולך ונרקם בין קבוצת ה-P5+1 לבין איראן בנושא תוכניתה הגרעינית של האחרונה.

במהלך החודשים האחרונים החרף ראש הממשלה נתניהו עוד יותר את ביקורתו על מה שהוא העריך כגישה פייסנית כלפי איראן ועל מה שהוא כינה "הסכם רע" ההולך ומתהווה במשא ומתן המתנהל בין הצדדים. מאמציו להשיג הקשחה של הדרישות מאיראן כשלו, הן באשר לנושא הגרעיני והן בנושא פעילות הטרור, ויתכן, כי הוא פנה לקונגרס האמריקאי בבחינת האבן האחרונה שאותה הוא טרם הפך לפני שתיחתם עסקה עם איראן. אולם כבר לפני הזמנתו של ראש הממשלה לנאום בפני הקונגרס היה ברור, כי הנשיא אובמה לא יחתום על כל חקיקה שתטיל סנקציות נוספות על איראן לפני שהמשא ומתן יסתיים. לכן, בעוד שדאגתו של ראש הממשלה לנוכח העסקה הנרקמת, היא לגיטימית לגמרי, נכונותו לפנות לקונגרס, תוך התעלמות מסימניו הברורים של הנשיא, העלו את חמתם של הנשיא, של היועצת לביטחון לאומי שלו ושל מזכיר המדינה, שביטאו כולם תדהמה וכעס. יש לציין לזכותו של הנשיא, כי לכל הפחות בהתבטאויותיו הפומביות, הוא היה זהיר בניסיונו למזער את השפעת הפנייה לקונגרס על היחסים הבילטרליים בין המדינות (כפי שהדבר עולה, לדוגמה, מן הראיון שהנשיא העניק לסוכנות רויטרס ב-2 במארס 2015).

נראה, כי הריב בין ראש הממשלה בנימין נתניהו לבין הבית הלבן לא גרע משיעור התמיכה בנתניהו בקרב דעת הקהל האמריקאית, שעמדה על 45% בסקר של מכון גאלופ, שיעור זהה לזה שנרשם בסקרים קודמים. הקונגרס, עם זאת, היה סיפור שונה, שכן שם ראש הממשלה זכה לשיעור תמיכה נמוך יותר באופן משמעותי בקרב הצירים והסנאטורים הדמוקרטיים, כפי שהדבר התבטא בהיעדרותם חסרת התקדים מן המושב המשותף של יותר מחמישים נציגי המפלגה הדמוקרטית. נתניהו היה בהחלט מודע למתח זה, והקדיש מספר דקות בשלביו הראשונים של נאומו, כדי לדבר בשבחי תמיכתו של הנשיא אובמה בביטחונה של ישראל וכדי לשבח בה בעת את התמיכה שלה ישראל זוכה בקרב הקונגרס כולו. מן המקום שבו הוא נאם, יתכן כי בנימין נתניהו לא הבחין במספר מחוקקים שנתרו ישובים על כיסאותיהם כאשר עמיתיהם הגיבו בתשואות להצהרתו, שלפיה אי-הגעה להסכם עם איראן טובה יותר מחתימה על ההסכם, המונח כעת על השולחן. ברור כי, לכל הפחות לפי שעה, המחלוקת השוררת בין ישראל לבין ארצות הברית בנושא התוכנית הגרעינית של איראן הפכה לנושא מפלגתי רב-חשיבות בתחרות הפוליטית המנוהלת בין הקונגרס, הנשלט על ידי הרפובליקאים, לבין הנשיא הדמוקראטי, במידה רבה בניגוד לרצונה המסורתי של ישראל לשמר על כנה תמיכה דו-מפלגתית, מקיר לקיר.

יתכן שהייתה זו הדאגה מפני גרימת נזק נוסף ליחסים עם הנשיא אובמה שהובילה את נתניהו לשבח את דאגתו של הנשיא לביטחונה של ישראל, במקום לצאת בהאשמה ישירה בדבר סיכון קיומה של ישראל על ידי עשיית וויתורים לאיראן. באופן דומה, נתניהו נמנע מלבקש מן הקונגרס לחוקק סנקציות נוספות, או מכך שבית המחוקקים ימנע מן הנשיא להסיר את הסנקציות

מבט על, גיליון 669, 6 במארכס 2015

ראש הממשלה בנימין נתניהו בקונגרס האמריקאי: האם התוצאה הצדיקה את האמצעים?

מאת: עודד ערן

המכון למחקרי ביטחון לאומי

בטרם הקונגרס יאשר מהלך מסוג זה (הצעת חוק בנושא זה הוצעה על ידי מספר סנאטורים דמוקרטים ורפובליקנים ב-27 בפברואר 2015). יתכן שהוא שכנע אותם, כי פרק זמן של שנה אחת עד לפריצה הגרעינית של איראן, או כי סעיף הפירוק תוך עשר שנים, הם פרקי זמן קצרים מדי (מן הראוי לצטט, לשם הדוגמה, את הערותיה של הסנאטורית דיאן פיינשטיין, הדמוקרטית הבכירה בוועדת שירותי המודיעין בראיון שהיא נתנה לרשת CNN לאחר הנאום), אולם קיים ספק גדול באשר לשאלה האם זה יוביל אותם להתנגד להסכם אם הוא אכן יושג ויובא להצבעה.

בתגובתו הראשונה לנאום ברשת פוקס ניוז, ביטא הנשיא אובמה את מה שחשו, אולי, רבים מקרב הסנאטורים וחברי הקונגרס, כי נתניהו צודק בכל הנוגע לסכנות ולאיומים שאיראן מציבה בפני ישראל, בפני מדינות אחרות באזור וגם בפני האינטרסים האמריקאיים, אך כי בשורה התחתונה הוא לא הציע את מה שהנשיא כינה "חלופה בת-קיימא".

יתכן, כי טענתו של נתניהו, שלפיה אם ישאירו את ישראל לבדה, היא תדע כיצד להתמודד עם איראן נשמעה לרבים מקרב שומעיו בקונגרס כאיום לשבש את ההסכם, בין אם לפני שהוא יושג ובין אם לאחר מכן. יהיה אשר יהיה, הקונגרס, גם אם הוא ישובנע על ידי ראש הממשלה נתניהו בדבר הסכנות שיהיו כרוכות בעבור ישראל ב"הסכם רע", הוא בעל השפעה מועטה בלבד בשלב זה של המשא ומתן עם איראן. הנשיא, מצידו, הבהיר, כי על אף שהוא שותף לאחדות מן הדאגות האלה, אין הוא מתכוון לשנות כיוון.

בהתאם לכך, ספק אם ההשפעה השולית שיייתכן כי הייתה לנאום נתניהו על מהלכו הנוכחי של המשא ומתן, המנוהל עם איראן, הצדיקה את הריב, המתח ואת הסדקים שהסתמנו לאחרונה ביחסים האישיים בין הנשיא אובמה לבין נתניהו, כמו גם את הסכנה שלפיה ישראל תהפוך לכלי משחק פוליטי ביריבות הדו-מפלגתית האמריקאית בין המפלגה הדמוקרטית לבין המפלגה הרפובליקנית. מה שבטוח הוא כי נאומו של נתניהו בפני הקונגרס לא תם עדיין. ייתכן ויעלו ניסיונות חדשים לחוקק חוקים חדשים שישימו לעצמם למטרה להגביל את יכולתו של הממשל לחתום על הסכם, או להשגת סירוב של הקונגרס להסרת הסנקציות מעל איראן, ולו רק באופן חלקי, אם יושג הסכם עם איראן, ואף אין לשלול דיון מתמשך בסוגיה זו במקרה שבו המשא ומתן יסתיים ללא הסכם. בכל אחד מן המקרים דלעיל יידרש דו-שיח בין ממשלות ישראל וארצות הברית, ויש לקוות, כי לא יהיה בחילופי הדברים הצורמניים של השבועות האחרונים כדי למנוע דו שיח זה.